

these is als een soort potpourrie die minder doordacht is dan de heksenbrouw van *Macbeth*. Meestal is bijvoorbeeld van de korte stukjes geheel onduidelijk wat het verband zou kunnen zijn met het begrip 'Renaissance', zelfs als dat begrip zo opgerekt wordt als de auteurs dat doen. Hoe men het ook wendt of keert: de ruggengraat van de Renaissance blijft toch altijd de beschaving van Noord-Italië in de veertiende en vijftiende eeuw. Een boek over de verschillende vormen van 'renaissance' waarin een hoofdstuk over Italië ontbreekt of waarin op zijn minst niet systematisch en doordacht wordt gerefereerd aan aspecten van de Italiaanse renaissance is gedoemd als serieuze studie te mislukken en als inleiding beginnende lezers op dwaalsporen te zetten en hun interesse te frustreren.

Het boek bedoelt niet materiaal aan te dragen voor discussies met vakgenoten, zo schrijven de redacteuren. Maar dat kan toch geen reden zijn om de verworvenheden van hedendaags onderzoek niet te gebruiken ofte noemen. Drie voorbeelden van een hele waslijst ter illustratie: 1 Het onderdeel dat opsommend de kruistochten bespreekt — de relatie met de renaissance wordt daarin ook niet helder — lijdt eronder dat geen gebruik is gemaakt van vernieuwende studies van werkelijk grote experts zoals Riley-Smith en Housley. Verder lijkt de literatuurlijst die wordt toegevoegd zeer lukraak te zijn samengesteld. 2 In het laatste hoofdstuk, dat specifiek over de Nederlanden gaat, wordt een zestal bladzijden volgeschreven over humanisme en geneeskunde. Men zou in de literatuurlijst onder andere een verwijzing verwachten naar het mooie proefschrift van mevrouw Santing, *Geneeskunde en humanisme* (1992) en minstens verwijzing naar geneeskundige geleerden zoals Ulsenius. Niets daarvan. 3 Voorts wordt in dat zelfde hoofdstuk geen enkele verbinding gelegd met het onderzoek van het laatste kwarteeuw op het gebied van de Modeme Devotie, het Bijbels humanisme en het Noordelijk humanisme dat alles zo belangrijk is om de renaissance in onze landen te begrijpen en in kaart te brengen.

Wie literatuurlijst en aantekeningen bekijkt zal moeten constateren dat hierin rijp en groen, algemeen en specifiek, geleerd en populair willekeurig door elkaar staan. Het is alles zeer verwarrend en ergerlijk. Er moet sprake zijn van haastwerk dat een blamage is voor de fraaie vormgeving van het boek. De illustraties zijn mooi, goed gereproduceerd en soms verrassend. Zij veroorzaken wellicht dat mijn oordeel over dit boek milder uitvalt dan het zou behoren te zijn.

Arjo Vanderjagt

L. Augustus, J. T. J. Jamar, *Annales Rodenses. Kroniek van Kloosterrade. Tekst en vertaling* (Publikaties Rijksarchief Limburg III; Maastricht: Rijksarchief in Limburg, 1995, diskette + 230 blz., f35,-, ISBN 90 74407 03 X).

Na een instructieve, veelzijdige maar toch beknopte en zakelijke inleiding volgen de tekst en vertaling van de annalen van Rolduc, vergezeld van beknopte voetnoten die wat betreft de Latijnse tekst strekken ter aanduiding van de status van de betreffende passage ten opzichte van de facsimile-uitgave van Boeren en Panhuysen en aangaande de Nederlandse vertaling als verduidelijking van de inhoud. Het is plezierig dat men ondanks het bestaan van de diskette de tekst ook in druk heeft uitgegeven. In mijn ogen wint het gedrukte exemplaar het in bruikbaarheid verre omdat er niet alleen snuisterend in kan worden gebladerd maar ook met behulp van het register doelgericht iets kan worden opgezocht.

In de inleiding wordt het geheel gedateerd: het gedeelte tot in 1152 is geschreven door een goed opgeleide kanunnik die wellicht omstreeks 1130 was ingetreden in het in 1104 door de uit het Doornikse afkomstige Ailbert (Elbert) gestichte reguliere kanunnikenklooster Kloos-

terrade (Rolduc). Het daarop volgende in een andere hand geschreven gedeelte over de rest van 1 i 52 en over 1153 is in ieder geval vóór 1160 geschreven. De laatste fragmentarische mededelingen over 1154-1157 zijn wat later toegevoegd, waarschijnlijk tegen 1180. Er is natuurlijk een heleboel te zeggen naar aanleiding van de tekst. Deze bestaat niet uit een aaneenschakeling van losse notities (zoals het allerlaatste gedeelte na 1153), maar levert een bonte variëteit aan mededelingen op die telkens in een zekere samenhang worden gebracht. Dat resulteert herhaaldelijk in een wat langer verhaal, zoals bij voorbeeld dat over de laatste levensdagen van Ailbert.

Ten onrechte van medeplichtigheid aan diefstal beschuldigd — een 'valse pelgrim' was de dader —, was Ailbert bijna aan de galg gestorven, maar gelukkig kwam het paard — tot dan toe ontembaar — met het *corpus delicti* naar de plek waar Ailbert zou zijn gehangen, waaruit bleek dat hij onschuldig was. Het is alsof er een echo klinkt van het beroemde verhaal over de pelgrim op weg naar Santiago de Compostela die, ten onrechte van diefstal beschuldigd, inderdaad was gehangen, maar dankzij de tussenkomst van Jacobus werd gered. Het is het eerste teken dat Ailberts weg naar zijn levenseinde vergezelde.

Een tweede wonder deed hem juist op tijd komen om een gastvrij kasteelheer het Laatste Sacrament toe te dienen, een verhaaltje dat doet denken aan het latere wonder van Franciscus van Assisi jegens de edelman van Celano die ook juist dankzij de heilige nog net voor zijn dood het Laatste Sacrament ontving. Tenslotte culmineert het wonderlijk einde in het sterfbed van Ailbert: hij krijgt dan in wijn veranderd water te drinken — een wonder dat hij pas na drie keer inderdaad aanvaardde —, en ontsliep letterlijk in een geur van heiligheid, een concreet geworden gemeenplaats.

Het is verleidelijk meer wetenswaardigheden aan te stippen, maar hier zij volstaan met de hoop dat velen zich aan deze aantrekkelijke verhalende bron zullen laven.

J. van Herwaarden

J. W. J. Burger, E. C. Dijkhof, ed., *De oudste stadsrekeningen van Dordrecht 1283-1287* (Apparaat voor de geschiedenis van Holland XI; S. 1.: Historische vereniging Holland, Hilversum: Verloren, 1995, xcvi + 115 blz., ISBN 90 70403 37 4).

Veertien Nederlandse steden bezitten stadsrekeningen uit de veertiende eeuw. Dordrecht heeft als enige dertiende-eeuwse rekeningen. Van de Dordtse rekeningen is nu een nieuwe editie verschenen, voorafgegaan door een inleiding, waarin onder meer uitvoerig wordt ingegaan op de codicologische aspecten (uiterlijk, schrijfhanden, ordening).

Bij de argeloze recensent rijzen dan twee vragen: waarom deze editie — de Dordtse stadsrekeningen zijn toch al uitgegeven? En waarom op deze manier — deze aanpak is toch gebruikelijk voor oorkonden, niet voor rekeningen? De eerste vraag wordt overtuigend beantwoord in de inleiding. De bestaande edities van Dozy, Van Dalen en Gijsseling zijn onvolledig en de tekst is niet foutloos getranscribeerd, staat in de verkeerde volgorde en is in één van de edities erg ontoegankelijk. Het antwoord op de tweede vraag ligt in het verlengde hiervan. De juiste volgorde van de rekeningen kan alleen maar worden vastgesteld door gedetailleerd onderzoek naar zowel uitwendige kenmerken als de inhoud. De rekeningen zijn namelijk nogal slordig overgeleverd. De 72 ongepagineerde bladen zijn voor een deel op verschillende tijdstippen en niet altijd in de goede volgorde aaneengenaaid en als rol bewaard; de rest bleef over als losse vellen. De bewerkers hebben een minutieuze analyse gemaakt en komen tot een volgorde die op enkele plaatsen afwijkt van de volgorde in de editie Gijsseling. Dat betekent dat enkele